

สรุปการวิจัยและข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์สัญญาสำรวจและแสวงประโยชน์จากปิโตรเลียมในประเทศไทยพบว่า

1. ปัญหากฎหมายที่ใช้บังคับที่คู่กรณีเลือกกฎหมายระหว่างประเทศ ปัญหาว่าด้วยกฎหมายระหว่างประเทศคืออะไรก็ยังไม่มียุติ เพราะมีความคิดที่หลากหลาย แม้จะได้พิจารณาจากแนวคำพิพากษา หรือแนวคำตัดสินของอนุญาโตตุลาการ ก็ยังไม่สามารถสรุปได้ว่า เรื่องสัญญาระหว่างรัฐและเอกชนต่างประเทศ กฎหมายระหว่างประเทศที่ใช้บังคับกับสัญญาในที่นี้จะหมายถึง กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง หรือหลักกฎหมายทั่วไป หรือกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล หรือ กฎหมายข้ามชาติ ด้วยความไม่แน่ชัดนี้จึงก่อให้เกิดข้อสงสัยว่า แม้สัญญาสัมปทานปิโตรเลียมจะได้กำหนดให้กฎหมายไทย โดยสอดคล้องกับหลักกฎหมายระหว่างประเทศเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับก็ตาม แต่ถ้าหากมีคดีเกิดขึ้น ความหมายของกฎหมายระหว่างประเทศในที่นี้ ก็ยังคงไม่ชัดเจนแน่นอน

อย่างไรก็ดีจากการวิเคราะห์ข้อกำหนดว่าด้วยกฎหมายที่นำมาบังคับใช้ในสัญญาสัมปทานซึ่งก็คือ บทบัญญัติกฎหมายไทยและหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ในการนำบทบัญญัติกฎหมายไทยและหลักกฎหมายระหว่างประเทศมาบังคับใช้ในสัญญาว่าได้มีการปฏิบัติตามสัญญาหรือไม่ อนุญาโตตุลาการผู้วินิจฉัยกรณีพิพาทย่อมจะนำบทบัญญัติกฎหมายไทยและหลักกฎหมายระหว่างประเทศมาบังคับใช้ในการวินิจฉัยเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญา ถ้าหากว่าจะมีการนำบทบัญญัติกฎหมายไทยมาบังคับใช้ในสัญญาร่วมกับหลักกฎหมายระหว่างประเทศ บทบัญญัติกฎหมายที่นำมาบังคับใช้ย่อมจะต้องไม่ขัดแย้งกับกฎหมายระหว่างประเทศในทัศนะกฎหมายระหว่างประเทศ บทบัญญัติกฎหมายภายในของ

รัฐที่นำมาบังคับใช้ในการวินิจฉัยกรณีพิพาทจากสัญญาย่อมจะต้องไม่ขัดแย้งกับหลักกฎหมายระหว่างประเทศ และเป็นหลักกฎหมายที่ยอมรับกันทั่วไป ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับบทบาทของอนุญาโตตุลาการในการวินิจฉัยว่ากฎหมายใดจะนำมาใช้บังคับ

2. ในประเด็นว่าด้วยการประกันความมั่นคงในสัญญาสัมปทานปิโตรเลียมนี้ คู่สัญญาฝ่ายรัฐจะสามารถใช้อำนาจในฐานะรัฐอธิปไตยทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลงแต่ฝ่ายเดียวเกี่ยวกับประโยชน์ สิทธิ และหน้าที่ของผู้รับสัมปทานฝ่ายบริษัทเอกชนต่างประเทศ ได้หรือไม่นั้น ในการพิจารณาปัญหาดังกล่าวจะเกี่ยวเนื่องกับข้อกำหนดหน้าที่ของคู่สัญญาฝ่ายรัฐบาล ในสัญญาระหว่างรัฐและเอกชนต่างประเทศ ข้อ 12 "การเคารพต่อข้อกำหนดขั้นมูลฐาน" (1) ซึ่งถือได้ว่าเป็นข้อกำหนดที่มีลักษณะเช่นเดียวกับข้อกำหนดให้ความมั่นคงและข้อกำหนดที่จะไม่เปลี่ยนแปลง (stabilization and intangibility clause) เหมือนเช่นในสัญญาสัมปทานปิโตรเลียม โดยทั่วไป ถ้าหากว่าคู่สัญญาฝ่ายรัฐได้ใช้อำนาจอธิปไตยทำการเปลี่ยนแปลงแก้ไขแต่ฝ่ายเดียวในข้อกำหนดเช่นนี้ การปฏิบัติของคู่สัญญาฝ่ายรัฐดังกล่าวจะถือเป็นการผิดสัญญาหรือไม่ปฏิบัติตามสัญญาอันทำให้คู่สัญญาฝ่ายรัฐมีความรับผิด ข้อกำหนดขั้นมูลฐานข้อ 12 (1) นี้มิได้เป็นแต่เพียงข้อกำหนดหน้าที่ในสัญญาของคู่สัญญาฝ่ายรัฐเท่านั้น แต่ยังถือเป็นข้อกำหนดการให้ความตกลงที่มีลักษณะเป็นพิเศษโดยนัยที่ว่าเป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่เอกชน โดยเฉพาะการละเมิดข้อกำหนดดังกล่าวย่อมจะทำให้คู่สัญญาฝ่ายรัฐมีความรับผิด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้เขียนมีข้อคิดเห็นเกี่ยวกับข้อกำหนดประกันความมั่นคงในสัญญาดังนี้คือ

ประการแรกข้อกำหนด 12 (1) การเคารพต่อข้อกำหนดขั้นมูลฐาน ซึ่งเป็นข้อตกลงในสัญญาที่มีผลเป็นการจำกัดการใช้อำนาจในฐานะรัฐอธิปไตยที่จะนำบทบัญญัติกฎหมายภายในของรัฐที่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาบังคับใช้กับบริษัทต่างประเทศนั้น เนื่องจากการวินิจฉัยโดยอนุญาโตตุลาการในกรณีพิพาทจากสัญญาสัมปทานที่ผ่านมา ข้อกำหนดเช่นนั้นนอกจากจะถือเป็นข้อกำหนดที่ให้ความมั่นคงแก่สิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญาฝ่ายเอกชนต่างประเทศแล้วยังเป็นข้อผูกพันในสัญญาที่มีอำนาจบังคับ ด้วยเหตุนี้การไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดเช่นนั้นย่อมนำมาซึ่งความรับผิดชอบในสัญญาตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ จึงควรมีการพิจารณาว่าข้อกำหนด 12 (1) นี้สมควรจะยังคงมีอยู่ในสัญญาสัมปทานปิโตรเลียมหรือไม่ หรือ ถ้าหากมีความจำเป็นที่จะต้องมีข้อกำหนดดังกล่าวในสัญญาสัมปทานปิโตรเลียม ควรจะมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อกำหนด 12 (1) นี้อย่างไร

ในกรณีข้อกำหนด 12 (1) ผู้เขียนจึงขอเสนอว่า ข้อกำหนดดังกล่าว ยังคงจะต้องกำหนดไว้ในสัญญา เพียงแต่อาจจะมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความบางประการในข้อกำหนด 12 (1) นี้ เพื่อให้คู่สัญญาฝ่ายรัฐมีโอกาสแก้ไขข้อผูกพันที่เป็น การเสียประโยชน์แก่รัฐบาลไทยในการที่จะปฏิบัติตามข้อผูกพันเช่นนี้เมื่อสภาวะการณ์ใน ภายหน้าเปลี่ยนแปลงไป ตัวอย่างเช่น การเพิ่มข้อกำหนดเกี่ยวกับการขอแก้ไขอัตราค่า ภาคหลวง ภาษีเงินได้ของบริษัทคู่สัญญาได้โดยมีเงื่อนไขในการพิจารณาทั้งในด้านกฎหมาย และภาวะการณ์อื่น ๆ ในทางเศรษฐกิจ

ประการที่สอง ข้อกำหนด 12 (1) ซึ่งเป็นข้อตกลงที่ให้สิทธิแก่คู่สัญญาที่จะทำการตกลงแก้ไขเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับประโยชน์ สิทธิ และหน้าที่ของผู้รับสัมปทานได้ ถ้าหากว่าเป็นไปตามภาวะการที่กำหนดไว้ในข้อ 12 (2) นี้ ข้อตกลงเช่นนี้จึงมีประโยชน์แก่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายแต่อย่างไรก็ดีการทำข้อตกลงใหม่นี้จะต้องเป็นความยินยอมของคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย ดังนั้นถ้าหากคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ยินยอมที่จะทำการตกลง คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งก็ไม่มีอำนาจใดที่จะบังคับให้ทำการตกลงกันได้ ด้วยเหตุนี้จึงควรมีการเพิ่มเติมข้อกำหนดข้อที่ 12 (2) ต่อไปอีกว่า ในกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ยอมทำความตกลงกันใหม่ กรณีเช่นนี้ถือว่ามีข้อพิพาทเกิดขึ้นซึ่งจะต้องทำการระงับข้อพิพาทตามความในข้อ 13 ของสัมปทานนี้

3. ประเด็นที่ว่าด้วยข้อกำหนดว่าด้วยการระงับข้อพิพาท จากการวิเคราะห์สัมปทานปิโตรเลียม พบว่ามีข้อจำกัดอยู่มากกล่าวคือ มีเพียงสองกรณีเท่านั้นที่จะมีการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการได้คือ กรณีอันเนื่องมาจากเหตุแห่งการเพิกถอนสัมปทาน และกรณีพิพาทว่าได้มีการปฏิบัติตามสัมปทานหรือไม่

ดังนั้นการกำหนดข้อกำหนดว่าด้วยการระงับข้อพิพาท นอกจากกรณีดังกล่าวข้างต้นก็จะอยู่ในอำนาจของศาลไทยเป็นส่วนใหญ่ ผู้เขียนเห็นว่าไม่มีความเหมาะสม เพราะจะทำให้เอกชนขาดแรงจูงใจในการลงทุน หรือ ความมั่นใจในการลงทุน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้เขียนจึงเสนอว่า ในข้อกำหนดดังกล่าวสมควรมีการยกวางเสียใหม่เพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยขยายอำนาจของอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศว่าสามารถพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสัญญาได้ มิใช่จำกัดแต่เฉพาะเหตุแห่งการเพิกถอนสัมปทานและกรณีพิพาทว่าได้มีการปฏิบัติตามสัมปทานหรือไม่